

KVALITATIVNÁ ANALÝZA VÝPOVEDÍ ÚČASTNÍKOV VEREJNÝCH WORKSHOPOV O PREŽÍVANÍ BUDOVANIA KOMUNITY

JÚLIA HALAMOVÁ

Pedagogická fakulta UK Bratislava

LADISLAV TIMUĽÁK

Trinity College Dublin, Írsko

LUCIA ADAMOVOVÁ

Ústav experimentálnej psychológie SAV Bratislava

ABSTRACT

Qualitative analysis of statements of participants of public workshops concerning experiencing the community building

J. Halamová, L. Timuľák, L. Adamovová

Objectives. The goal of this qualitatively oriented research study was to understand subjective experience of building community as found in the accounts of Community Building Workshop and Community Building Event (CBW/E) attendants.

Subjects and setting. Attendants (n=18) from United Kingdom, Germany, United States and a few with not stated nationality, took part in workshops organized in United Kingdom and Germany. The data were collected by questionnaires prior, at the end, and three months after the workshop. The questionnaire captured participant's experiences of the enrolment to the workshop, the most important events in the workshop, and the changes perceived as a result of their experience of community building.

Hypotheses. Because of the explorative character of the research study, there was no hypothesis stated beforehand.

Analysis. The data were analysed using the Consensual Qualitative Research (CQR) a method of comprehensive and rigorous qualitative analysis that uses consensual approach to analysis.

Results. Participants typically came to the workshop CBW/E with the desire for personal

growth, with the interest in community and its role in their everyday life. Sharing, appreciation and being authentic were the core elements of psychological sense of community for the participants. In all analysed cases (18), there was a feeling of empowerment mentioned as a consequence of attendance of the workshop. The most frequently cited changes in attendants lives were greater ability to be authentic, increased self-efficacy, enhanced confidence, trust and acceptance, work with own boundaries and application of an acquired learning and skills in one's life. The learning was in the majority of our research cases connected with experiencing of some emotional distress.

Study limitations. The main limitation was the use of written rather than verbal accounts, which limits the richness of the data that can be gathered.

key words:

community,
psychological sense of community,
community psychology,
qualitative methodology

klúčové slová:

komunita,
psychologický zážitok komunity,
komunitná psychológia,
kvalitatívna metodológia

Durkheim (1997a) už na konci 19. storočia upozorňuje na to, že solidarita a pevné sociálne putá sú nevyhnutné pre životnú pohodu jednotlivca a zároveň hovorí, že absencia vzťahov s rodinou, komunitou a inými sociálnymi sieťami zvyšuje riziko anómie a iných negatívnych psychosociálnych dopadov. Zakladateľ komunitnej psychológie

Došlo: 9. 1. 2012; J. H., Pedagogická fakulta Univerzita Komenského, Katedra psychológie a patopsychológie, Moskovská 3, 811 08 Bratislava, Slovenská republika; e-mail: julia.halamova@gmail.com

Seymour Sarason (1974) upriamuje pozornosť na zvyšujúci sa počet publikácií zaoberajúcich sa témami ako osamelosť, odcudzenie, nedostatok pocitu príslušnosti, ktoré sú podľa neho spôsobené ubúdaním psychologického zážitku komunity. Zároveň označil chýbanie alebo nedostatok psychologického zážitku komunity za najdeštruktívnejšiu silu v životoch ľudí súčasnej spoločnosti. Na druhej strane podľa Sarasona (1974) je skupina, ktorá je štruktúrovaná tak, že podporuje silný zážitok komunity, zároveň aj spoločnosťou, ktoré zvyšuje pravdepodobnosť pozitívneho vplyvu na jeho členov.

Úbytok zážitku komunity v západných spoločnostiach možno datovať už od konca 19. storočia (viď práce od autorov ako Ferdinand Tönnies, Georg Simmel, Emile Durkheim a Max Weber). Hypotetických dôvodov pre tento pokles je viacero. Durkheim (1997b) uvádza, že je to dôsledkom postupujúcej industrializácie, urbanizácie a z toho vyplývajúcej skutočnosti, že človek už nežije v tak úzkom zväzku so svojou širšou rodinou, s rodovými a inými sociálnymi skupinami ako kedysi. Naproti tomu Glynn (1986) zastáva názor, že ľudia zážitok komunity nestratili, ale ho predali za vlastnú mobilitu, pohodlie a súkromie a za väčšiu individuálnu slobodu. Rogers (1997) vidí zase príčinu tohoto stavu v lepšom zabezpečení v oblasti biologických potrieb. Ak totiž niekto hladuje a musí sa neustále starať o to, ako si zaobstarať potravu, nemá veľa času na sledovanie svojej odcudzenosti od ostatných.

Jedným z dôsledkov nedostatku komunity a zážitku komunity v súčasnosti je aj vo vede sa prejavujúca potreba tieto pojmy zdefinovať, poznať a pochopiť, alebo dokonca byť schopní v niektorých prípadoch mieru prežívania zážitku komunity regulovať či zvýšiť (Glynn, 1981).

Spôsoby dosiahnutia zážitku komunity

Existujú tri základné spôsoby, prostredníctvom ktorých možno dosiahnuť zážitok komunity. Prvým z nich je takzvaná nezámerná komunita. Väčšinou v tomto prípade ide o obdobie nejakej krízy, prírodnej katastrofy alebo ohrozenia. Vtedy totiž ľudia vystúpia zo svojich obvyklých sociálnych rolí v spoločnom úsilí vyrovnáť sa s krízou, čo je sprevádzané veľmi silnou vzájomnou súdržnosťou. Veľké nebezpečenstvo prelomí štruktúry, ktoré udržiavajú sociálne roly a statusy, a tým aj sociálnu vzdialenosť a tak umožní prežitie intenzívneho zážitku komunity. Druhý spôsob dosiahnutia komunity sa viaže na rôzne skupinové alebo kmeňové rituály (Turner, 1995). Tretím spôsobom, ako možno dosiahnuť komunitu, je zámerné budovanie komunity, keď sa členovia skupiny zaviazajú, že budú spolu komunikovať otvorene a osobne, rešpektujú a vyzdvihujú individuálne rozdielnosti.

Peckov model komunity a psychologického zážitku komunity

Jednou z viacerých iniciatív, ktoré vznikli v posledných desaťročiach s cieľom opäť vybudovať stratený alebo oslabený zážitok komunity, je aj model práce so skupinou nazývaný Komunita Scotta Pecka (Jason, Kobayashi, 1995).

Komunita je skupina dvoch alebo viacerých ľudí, ktorí sú bez ohľadu na svoju rozdielnú osobnú históriu schopní akceptovať, transcendovať a oceňovať svoje rozdielnosti, čo ich uschopňuje komunikovať efektívne a otvorene, spolupracovať na dosiahnutí cieľov, ktoré boli stanovené pre spoločné dobro. Ako dôsledok mnohí členovia skupiny budujúcej komunitu prežívajú pocit svojej jedinečnosti a hlbokkej spoločnej jednoty, ktorú veľmi zriedkavo alebo vôbec predtým necítili v iných skupinách. Tento stav Peck (1995) nazýva zážitkom komunity. Zároveň Peck (1995) dodáva, že ide iba o tentatívnu definíciu, keďže komunita i zážitok komunity patria medzi fenomény, ktoré je zložité adekvátne popísať pre ich obsiahlosť a mnohotvárnosť, s čím súhlasí aj Glynn (1981) a iní autori (napr. Chavis, Newbrough, 1986). Preto sa zdá vhodnej-

šie popísať ju prostredníctvom charakteristík, ktoré sú jej vlastné. Medzi základné vlastnosti komunity patria: akceptácia, všeobsažnosť, nezlučuje sa s jej podstatou, aby mala či už vnútorného alebo vonkajšieho nepriateľa alebo aby v nej panoval duch súťaživosti, otvorenosť pri riešení konfliktov a priamosť v potýkaní sa s pravými príčinami nedorozumení, vzájomná úcta, sloboda vyjadriť svoju stránku reality, vyzdvihovanie a oceňovanie individuálnych diferencií, realistikosť, decentralizovaná autorita, situačné vodcovstvo, ponímanie každého člena skupiny ako vodcu, tvorivosť, múdrosť, bezpečnosť, hlboká vzájomná komunikácia.

Na základe skúseností so skupinami vytvoril Scott Peck model facilitácie skupiny, ktorý postupne do jeho terajšej podoby modifikovali jeho spolupracovníci prostredníctvom organizácie s názvom FCE (The Foundation for Community Encouragement). FCE a pobočky tejto organizácie vo svete organizujú workshopy aj pre verejnosť, zamerané na získanie skúsenosti s budovaním komunity vo forme intenzívnej dvojdnovej (pod názvom Community Building Experience – CBE) alebo alternatívne trojdňovej zážitkovej skupiny (Community Building Workshop – CBW).

Prehľad doterajších výskumov Peckovho modelu komunity

V prvej z dvoch doteraz realizovaných výskumných štúdií, týkajúcich sa priamo psychologického zážitku komunity podľa Peckovho modelu, bola použitá kvantitatívna metodológia. Faktorová analýza dát merajúcich subjektívne prežívanie budovania komunity počas CBW odhalila tri primárne faktory opisujúce tento zážitok. Goff (1992) ich pomenoval nasledovne: „zážitok komunity“, „zážitok odlišnosti“ a „zážitok ľudskej existenciálnej dilemy“.

Holroydov (2001) kvalitatívny výskum fenoménu zážitku komunity priniesol nasledovné aspekty tohoto fenoménu: 1. Presiahnutie svojich hraníc, 2. Nové vnímanie seba, 3. Zážitok vyššej sily, múdrosti, ducha, 4. Zdieľanie, 5. Komunita ako zjednocujúci a uzdravujúci zážitok, 6. Stretnutie s rozdielnosťami, 7. Komunita ako transcendentné miesto, presahujúce rozdielnosti medzi ľuďmi.

Úvahy o pozitívnom vplyve komunity podnietili niekoľko výskumov, ktoré sa zaoberali rôznymi aspektmi tohto vplyvu. Výsledky výskumu Shadela (1997) naznačujú, že ak ľudia raz zažili akceptáciu v komunite, viac akceptujú sami seba i druhých ľudí a následne sa cítia slobodnejší byť samými sebou a cítia sa tiež viac spojení s druhými ľuďmi. Účastníci workshopov v dotazníkoch retrospektívne porovnávali úroveň pred a po workshope v rôznych parametroch a referovali, že zážitok budovania komunity im pomohol prekonať viaceré bariéry kontaktu s druhými ľuďmi, napríklad významne sa u nich znížil strach z odmietnutia a z posudzovania, strach z toho, že by vyzerali slabí, pocit osamelosti a nepochopenia zo strany druhých. Ako dôsledok účasti na workshope sa tiež zvýšila miera uvedomovania si dôležitosti nájdenia zmyslu pre svoj život. Goffov výskum (1992) poukazuje na pozitívny vzťah zážitku komunity a zlepšenia vzťahov, a to nielen blízkych, ako je rodina a priatelia, ale aj vzdialenejších, ako je vzťah k vlastnému mestu a krajine, zvýšenia dôvery voči druhým ľuďom, nádeje v budúcnosť ľudstva, prežívania zmysluplnosti existencie, schopnosti byť zraniteľný v prítomnosti druhých ľudí, a redukovania ohrozenia pochádzajúceho z prežívania odlišnosti, rozdielnosti či ambivalencie a neistoty. Práca Bettsovej (1995), skúmajúca vplyv budovania komunity na zmenu sebahodnotenia účastníkov, ukázala významné zvýšenie sebahodnotenia účastníkov pod vplyvom takéhoto zážitku. Peck (1995) referuje o množstve psychospirituálnych uzdravení účastníkov budovania komunity, o zlepšení komunikačných zručností a schopnosti vytvárať intimitu s druhými ľuďmi.

Žiadna z horeuvedených štúdií sa doteraz nezaoberala trvácnosťou dopadov účasti v tomto modeli skupinovej práce v čase (Shadel, Thatcher, 1997, str. xviii).

CIEĽ VÝSKUMNEJ ŠTÚDIE

Cieľom prezentovanej štúdie bolo prispieť k porozumeniu osobného zážitku komunity na workshopoch budovania komunity podľa modelu Scotta Pecka (Halamová 2001a, 2001b; Sadovská 1999). Chceli sme tiež porozumieť motivácii k účasti na týchto workshopoch, zachytiť dôležité momenty budovania komunity a aj odsledovať aké dopady ľudia vnímajú ako dôsledok svojej účasti na workshopoch s odstupom času.

FORMULÁCIA VÝSKUMNÝCH OTÁZOK

Vzhľadom na načrtnutý cieľ sme formulovali nasledovné výskumné otázky:

1. Aká je *motivácia* k účasti u účastníkov verejných workshopov budovania komunity CBW/E?
2. Aký je *zážitok* komunity u účastníkov verejných workshopov CBW/E?
3. Aké je prežívanie *dopadu* budovania komunity na účastníkov verejných workshopov CBW/E?

METÓDA

Konsenzuálny kvalitatívny výskum – The Consensual Qualitative Research – CQR (Hill, Thompson, Williams, 1997, Hill, Knox, Thompson, Williams, Hess, Ladany, 2005, Hill et al., 2011)

Špecifikom tejto metódy v porovnaní s inými kvalitatívnymi metódami je práca v tíme výskumníkov, v našom prípade v počte troch ľudí v primárnom tíme a jedného nezávislého auditora, ktorý poskytol spätnú väzbu a zabezpečil externý pohľad na analýzu dát. Predpokladá sa, že takýto postup zabezpečí rozmanitosť perspektívy a zminimalizovanie výskumníkovej zaujatosti. Prípadnému vplyvu skupinového myslenia (groupthink) sa pritom predchádza tým, že prv než by výskumníci spolu o dátach diskutovali, analyzujú dáta každý samostatne. Ďalšími hlavnými znakmi tejto metódy, ktoré sú však zároveň platné aj pre iné kvalitatívne metódy, sú podľa Knox et al. (1997) tieto: a) metóda sa opiera o slová pri opise fenoménu a nie o čísla, b) študovaný je malý počet prípadov intenzívne, c) na pochopenie časti zážitku je použitý kontext celého prípadu, d) proces je indukčný, s teóriou sformulovanou na základe pozorovania skôr než by bola štruktúra alebo teória stanovená vopred, e) proces zahŕňa rozdelenie odpovedí na otvorené otázky z dotazníkov alebo interview do domén (tematických oblastí), skonštruovanie základných myšlienok (krátkych zhrnutí) pre všetok materiál v rámci každej domény pre každý individuálny prípad a vytvorenie kategórií na opis tém v základných myšlienkách v rámci domény pre všetky prípady naraz (pozri tab. 1.)

VÝSKUMNÝ TÍM

Do analýzy tejto časti výskumu boli zapojení štyria výskumníci. V primárnom tíme posudzovateľov, ktorí robili všetky hlavné analýzy, boli traja autori tejto výskumnej štúdie. Auditorom bol zahraničný profesor, ktorého rodnou rečou bola angličtina a ktorý hosťoval v období analýzy dát na univerzite. Požiadali sme ho o spoluprácu aj kvôli korekcii možných jazykových bariér pri vyhodnocovaní dotazníkov, ktoré boli všetky vyplnené v anglickom jazyku. Členovia primárneho tímu boli Slováci, auditor bol občanom USA.

Podľa odporúčania Hillovej et al. (1997) sme v rámci primárneho tímu každý sám vyplnili dotazník s otvorenými otázkami, ktorý bol predkladaný participantom podľa toho, ako sme predpokladali, že bude ich najčastejšia odpoveď na dané otázky. (Na

Tab. 1 Postup Kvalitatívneho konsenzuálneho výskumu - CQR (upravené podľa Hill et al., 1997)

<p>Tvorba domén Vytvorenie a kódovanie domén (tematických okruhov) v rámci jednotlivých prípadov a vydiskutovanie konsenzuálneho riešenia Vytvorenie domén v rámci viacerých prípadov a dosiahnutie konsenzuálneho riešenia</p>
<p>Tvorba základných myšlienok Konštrukcia základných myšlienok v rámci jednotlivých prípadov a vydiskutovanie ich konsenzuálneho riešenia Auditor recenzuje vytvorené domény a základné myšlienky Revízia domén a základných ideí vzhľadom na pripomienky auditora Vytvorenie medzipřípadových kategórií v rámci jednotlivých domén Auditor recenzuje medzipřípadovú analýzu Revízia kategórií v primárnom tíme Pridanie ďalších prípadov Kontrola stability dát, ak nie sú stabilné, pridanie ďalších prípadov na analýzu, ak sú stabilné →</p>
<p>Záverečné kroky Vytvorenie typického príbehu v rámci prípadov Popis ilustratívnych prípadov Písanie výsledkov a ich prezentácia Získanie feedbacku od účastníkov výskumu a kolegov Prepísanie výsledkov</p>

vyžiadanie u prvého autora článku.) Tento proces slúžil na zachytenie predpokladov výskumníkov ešte pred začiatkom výskumu.

VÝSKUMNÝ SÚBOR

Celkovo boli analyzované odpovede od 18 účastníkov. Jednalo sa o 11 žien a 7 mužov s priemerným vekom 45,4 rokov a $SD = 9,06$ (rozpätie 34 - 66). Participanti sa zúčastnili šiestich rozličných workshopov CBW/E, dva z nich boli zorganizované na území Nemecka a štyri vo Veľkej Británii. (Na nemeckých workshopoch boli dotazníky distribuované v dvoch jazykových verziách, v anglickom a nemeckom jazyku, respondenti si sami vyberali, ktorú jazykovú verziu vyplnia. Facilitátori a viacero členov workshopu boli totiž zo zahraničia, prevažne z USA.) Vzorku tvorilo 11 Britov, 2 Američania, 1 Nemeck a 4 neuviedli svoju národnostnú príslušnosť.

DOTAZNÍK NA ZBER KVALITATÍVNYCH DÁT

Jednotlivé otázky boli účastníkom výskumu predkladané ako súčasť dotazníkovej batérie, obsahujúcej aj kvantitatívne dáta (Halamová, 2001). Prostredníctvom kladených otázok sme chceli v čase, tak ako ich aktuálne participanti prežívali, zachytiť jednotlivé významné udalosti a aspekty skúseností s budovaním komunity na workshopoch CBW/E. V prvej verzii dotazníka, ktorý bol vyplňaný bezprostredne pred workshopom, boli zaradené otázky týkajúce sa súčasnej situácie a motivácie k účasti na workshope budovania komunity Scotta Pecka spolu s niekoľkými otázkami zameranými na socio-demografické údaje. V druhej verzii dotazníka, ktorý sa vyplňal tesne po workshope, boli otázky ohľadne najdôležitejšej veci, ktorú sa naučili na workshope (most critical incident napr. Kivlighan, Mullison, 1988; Martin, Stelmaczonek, 1988) a na to, či im niečo chýbalo, alebo či by ich niečo urobilo spokojnejšími. V tretej verzii dotazníka, ktorý sa vyplňal tri až šesť mesiacov po workshope (follow-up), sme sa pýtali na osobne najdôležitejšiu udalosť, ktorú si pamätajú účastníci z workshopu, ďalej na situáciu, kedy oni sami najsilnejšie (najintenzívnejšie) prežívali zážitok komunity, a na to, či prežívali nejaké významnejšie zmeny v ich živote, ako následok účasti na workshope.

POSTUP

Zber dát

Účastníci CBW a CBE dostali prvú verziu dotazníkov pri registrácii alebo v predvečer začatia workshopu na mieste jeho uskutočnenia, eventuálne prostredníctvom emailu. Boli požiadaní o spoluprácu na výskume organizátorom workshopu alebo autoritou tohoto výskumu osobne (niektorých workshopov sa totiž prvá autorka zúčastnila v roli člena skupiny budúcej komunity) alebo prostredníctvom emailu. Rozdielnosť v spôsobe oslovenia súvisela s nemožnosťou zúčastniť sa všetkých workshopov osobne kvôli zahraničnému formátu výskumu, vo všetkých prípadoch však bola splnená podmienka distribúcie a vyplnenia dotazníkov pred začatím workshopu. Podobne priamo po skončení workshopu boli požiadaní niektorou z uvedených foriem vyplniť druhú verziu dotazníkov. Tretia verzia dotazníka bola odoslaná poštou alebo emailom tri mesiace po príslušnom CBE alebo CBW prvou autorkou výskumu.

ANALÝZA DÁT

Výber participantov pre analýzu

Do štúdie boli zahrnutí účastníci workshopov budovania komunity podľa Scotta Pecka, ktorí vyplnili kompletne všetky tri verzie dotazníkov a zároveň ich vyplnili v anglickom jazyku (36 účastníkov). Z časového hľadiska sme vybrali do prvotnej analýzy 10 prípadov, ktoré boli časovo najskôr vyplnené, t.j. pochádzali zo skorších workshopov. Po analýze týchto prvých desiatich prípadov sme pridali ešte ďalších päť prípadov, aby sme zistili, či sa vyskytnú nejaké väčšie zmeny, nové domény, kategórie alebo vzťahy. Hillová et al. (1997) takýto postup odporúčajú na overenie stability výsledkov. Týchto päť ďalších prípadov sme vybrali tak, aby sme získali čo najviac údajov, t.j. išlo o participantov, ktorí mali najviac napísaného materiálu ako odpoveď na dané otázky. Podľa ďalšieho kritéria výberu sme vybrali tých, ktorí mali podľa odpovedí pozitívnu alebo neutrálnu skúsenosť z workshopu. Tých účastníkov s negatívnou skúsenosťou, ktorých bola menšina (4 prípady z 36), sme sa rozhodli, kvôli homogenite výberu do tejto analýzy nezaraďiť, ale venovať sa im výskumne samostatne a neskôr. Hill et al. (1997) odporúča vybrať vzorku, ktorá je relatívne homogénna, aby sa dali nájsť vzorce v dátach.

Spomínaných päť pridaných prípadov prinieslo do analýzy niektoré nové kategórie, preto sme pridali ešte dva prípady a nakoniec jeden prípad, keď sme už boli schopní nasýtiť už existujúce kategórie bez toho, aby sme museli tvoriť významovo novú kategóriu. Celkovo sme teda analyzovali 18 prípadov.

Prepisy

Odpovede na otvorené otázky v dotazníkoch boli prepísané do digitálnej formy a boli z nich tiež odstránené akékoľvek údaje, ktoré by mohli pomôcť identifikovať participanta. Každému participantovi bol pridelený kód, pod ktorým figuroval počas celej analýzy dát.

Určenie domén

Traja posudzovatelia v primárnom tíme dostali k dispozícii prepisy dotazníkov a individuálne označili domény, tematické okruhy v texte, a priradili k nim jednotlivé zmysluplné celky textu. Prostredníctvom diskusie sme sa v skupine posudzovateľov nakoniec zhodli na nasledovných doménach: Kontext prihlásenia sa na workshop, Motivácia k účasti na workshope, Postoje k skupinovej práci, Kontext zážitku komunity a Zážitok komunity, Bezprostredný najdôležitejší zážitok, Bezprostredný najdô-

ležitejší poznatok, Dlhodobý najdôležitejší zážitok, Dlhodobý najdôležitejší poznatok a Aplikácie mimo workshopu.

Určenie základných myšlienok

Každý z posudzovateľov nezávisle prepísal hrubé dáta pre konkrétneho participanta v rámci každej domény do základných ideí abstraktnejších a stručnejších. Dáta sme po vzájomnej diskusii prepísali do finálnej formy, snažiac sa zachytiť podstatu významu.

Konsenzus

Podstatou tohto druhu kvalitatívneho výskumu je dosiahnutie konsenzu ohľadne kategorizácie dát, a tým redukovanie prípadnej predpojatosti jedného posudzovateľa a tiež obohatenie chápania skúmaného fenoménu. Konsenzus je pri tom dosahovaný prostredníctvom diskusie o individuálnej conceptualizácii dát (každý krok analýzy sa robí najprv individuálne a až potom sa prediskutuje v tíme) a dohodnutím sa na konečnej interpretácii dát, s ktorou súhlasia všetci.

Audit

Auditor skontroloval konsenzom dosiahnuté domény a základné idey a poskytol spätnú väzbu k vykonanej analýze. Jeho pripomienky boli zohľadnené a zapracované.

Medzipřípadová analýza

Cieľom medzipřípadovej analýzy je porovnanie základných ideí v rámci domény pre všetky prípady. Po vypísaní základných ideí pre všetky analyzované prípady spolu, hľadali jednotliví členovia primárneho tímu spoločné črty v týchto ideách naprieč prípadmi pre každú doménu zvlášť. Posudzovatelia sa snažili nájsť podobnosti zatriediť do zmysluplných kategórií. Potom auditor opäť skontroloval výsledky analýzy.

Typológia kategórii

V súlade s požiadavkami CQR sme považovali jednotlivé kategórie v rámci každej domény za *všeobecné* (všeobecne sa vyskytujúce) ak sa týkali všetkých prípadov (t.j. 18 prípadov), za *typické*, ak sa dali aplikovať na najmenej polovicu všetkých prípadov (t.j. najmenej 10 a viac) a za *variabilné*, ak sa vzťahovali na menej ako polovicu prípadov ale na viac ako dva prípady. Vzhľadom na to, že sme nemali možnosť sa späťne spýtať na veci, ktoré ten ktorý participatant nespomenul, stalo sa, že nie každý participatant sa vyjadril ku každej z domén. Z uvedeného dôvodu sme v týchto doménach považovali za všeobecné to, čo sa vyskytlo u všetkých participatantov z tých, ktorí sa k danej doméne vyjadrili. Obdobne sme aj pri typických a variabilných výsledkoch brali do úvahy iba tých participatantov, ktorí sa danej doméne venovali vo svojom dotazníku. Autori CQR (Hill et al., 1997) odporúčajú pre lepšiu ilustráciu výsledkov analýzy uviesť jeden typický príklad pozostávajúci z poskladaných typických popisov od viacerých účastníkov a tiež ilustratívny celý príklad od jednej konkrétnej osoby.

VÝSLEDKY

Vzhľadom na rozsah tohto článku sme sa rozhodli okrem podrobnej pôvodnej kvalitatívnej analýzy (Halamová, 2001c) uskutočniť aj krátku a hutnú analýzu, ktorá by umožnila rýchly prehľad získaných poznatkov o prežívaní zážitku komunity na workshopoch CBW a CBE, priebehu účasti na workshopoch, jej východiskách a následkoch. Niektoré domény sme preto zlúčili, predtým zachytené kategórie zosumarizovali a výroky nanovo osignovali (pozri tab. 2).

Tab. 2 Výsledky skrátenej verzie kvalitatívneho výskumu budovania komunity a jeho vplyvu na účastníkov CBW/E – iba všeobecné a typické kategórie (V zátvorkách uvádzame počty participantov)

Informácie o východiskách účastníkov	
	Túžba po sebarozvoji a raste 17 z 18
	Záujem o komunitu 15 z 18
Záujem o komunitu s cieľom aplikovať ju v širšom kontexte	10 z 18
	Súčasná osobná záležitosť 11 z 18
Zážitok komunity	
Obsah	
	Zdieľanie 10 zo 14
	Ocenenie 8 zo 14
	Bytie autentickým 8 zo 14
Forma	
	Počas workshopu 9 zo 14
	Vnímaný ako skupinový zážitok komunity 8 z 14
	Žiadne námietky/ žiadne návrhy k workshopu 11 z 18
Najdôležitejší zážitok/ poznatok/ aplikácia	
	Posilňujúci (empowerment) moment 18 z 18
	Bytie autentickým 15 z 18
Aplikácia získaných zručností/ učenia v živote a práci	15 z 18
	Práca s vlastnými hranicami 14 z 18
	Zvýšená sebaistota/ sebaúčinnosť 13 z 18
	Zvýšená akceptácia 11 z 18
	Zvýšená dôvera 11 z 18
	Užitočnosť sebaodhalenia 11 z 18
	Prehĺbenie vhľadu do interpersonálnych vzťahov 11 z 18
	Intenzívnejšie prežívanie prítomnosti 11 z 18
	Prežívanie emocionálneho distresu 10 z 18

Domény Kontext prihlásenia sa na workshop, Motivácia k účasti na workshope a Postoje k skupinovej práci sme zlúčili do jednej domény s názvom **Východiská účasti na workshope**. Typickými kategóriami v rámci tejto domény sa ukázali byť **Túžba po sebarozvoji a raste** (*Som netrpezlivý/á zistiť, kým v skutočnosti som, aby som sa mohol/a pohnúť ďalej.*) Ďalšou typickou kategóriou bol **Záujem o budovanie komunity** (*Čítal/a som V jiném rytmu (knihy od Scotta Pecka) a chcel/a som si to prežiť na vlastnej koži.*) spolu s jej podkategóriou **Záujem budovať komunitu v širšom kontexte** (*Chcem sa učiť ako facilitovať a pochopiť toto tajomstvo a používať túto znalosť v práci tak isto ako aj doma a v cirkvi.*). Participanti typicky spomínali vo svojich odpovediach nejakú **Súčasnú osobnú záležitosť**, ktorou sa aktuálne intenzívne zaoberajú. Išlo v podstate až na jeden prípad o negatívne prežívané záležitosti alebo o uvedenie aj negatívnej aj pozitívnej záležitosti (*Prichádzam na CBW workshop v období dosť intenzívneho vnútorného rastu, prepracovávajú sa cez niektoré z hlavných životných otázok. Mal/a som nedávno asi dva týždne trvajúce slabšie krízy.*)

Doména **Zážitok komunity** vznikla zlúčením predchádzajúcich domén Kontext zážitku komunity a Zážitok komunity. V tomto prípade typickými kategóriami boli **Zdieľanie** (prevažne nejakého citlivého obsahu) (*Zdieľal/a som niečo hlbokého o sebe a cítil/a som sa akceptovaný/á celou skupinou a potvrdený/á niekoľkými jednotlivcami.*), **Ocenenie** (*Keď som hovoril/a XYZ, že urobil veľké pokroky.*), **Bytie autentickým** (*Mal som radosť z ľudí a sám zo seba, ako sme boli voči sebe navzájom reálni.*).

Čo sa týka formálnej stránky zážitku odohrával sa **Počas workshopu** (*Niekedy počas druhého dňa workshopu sa niekto otvoril a pár ľudí za ním tiež.*) a bol vnímaný ako **Skupinový zážitok komunity** (*Veľa ľudí tam išlo a spolu sme podľa môjho názoru prežívali úplné zjednotenie.*).

Tretou a poslednou doménou skrátenej verzie výstupu je **Najdôležitejší zážitok – poznatok – aplikácia**. Pozostáva až z piatich pôvodných domén podrobnej verzie: Bezprostredný najdôležitejší zážitok, Bezprostredný najdôležitejší poznatok, Dlhodobý najdôležitejší zážitok, Dlhodobý najdôležitejší poznatok a Aplikácie mimo workshopu. Jedinou všeobecnou kategóriou, ktorá sa objavila počas celej kvalitatívnej analýzy, bol **Posilňujúci, umocňujúci (empowerment) moment** (*Cítim zvýšený pocit vlastnej hodnoty a sily.*). Domnievame sa, že dôvodom pre iba jedinú všeobecnú kategóriu bol spôsob získavania dát do analýzy, tj. vyplňanie dotazníka písomnou formou a nemožnosť dodatočného interview. Okrem tejto kategórie sme identifikovali v rámci tejto domény niekoľko typických kategórií: **Bytie autentickým** (*Objavil/a som dôležitosť byť čestným/ou a odhalenia seba na 100 %.*), **Aplikácia získaných poznatkov, zručností v praxi** (*CBW bol pre mňa veľmi dôležitou skúsenosťou v mojom profesionálnom živote, pretože v Budovaní Komunity som našiel/a metodológiu, ktorá, som si istý/á, bude pre mňa veľmi cenným pomocníkom pri mojej práci so skupinami.*), **Práca s hranicami** (*Naučil/a som sa vychutnať a oceniť malé okamihy komunity skôr než by som stále čakala niečo viac.*), **Zvýšená sebaistota/potvrdená sebaučinnosť** (*Ako dôsledok som zistil/a, že som schopný/á si ľahko udržať rovnováhu keď som konfrontovaný/á či atakovaný/á iným participantom bez toho, že by som potreboval/a pomoc facilitátora.*), **Zvýšená akceptácia** (*Cítil/a som sa ohrozený/á jedným konkrétnym členom skupiny, ktorého správanie sa mi javilo ako posudzovačné, s rýchlymi nepredvídateľnými zmenami nálady. Ale ako sa skupina vyvíjala začal/a som vidieť toto jeho správanie skôr ako slabosť a obranu než ako to, že taký naozaj je a naučil/a som sa akceptovať ho s menším strachom z neho.*), **Zvýšená dôvera** (*Dôverovať svojim vlastným inštinktom napriek tomu, že moju otvorenosť a čestnosť niektorí ľudia nepochopia a budú posudzovať moje pohnútky iba z ich zorného uhla!*), **Pomáhajúce seba-odhalenie** (*Trvalo to hodnú chvíľu nazbierať odvahu prehovoriť v skupine a pripustiť pocit nadradenosti. Ale tento zážitok odoznenia tohoto bol euforický.*), **Prehĺbenie citlivosti a vhl'adu do komplexnosti interpersonálnych vzťahov** (*Tiež bolo pre mňa veľmi dôležité zistenie, že akceptovanie druhého človeka práve takého aký je, je oveľa hlbšie než iba ho tolerovať a byť k nemu milý. Znamená to dovoliť mu byť takým, akým je, a predsa byť autentický vzhľadom na svoje emócie.*), **Intenzívnejšie prežívanie prítomnosti** (*Vďaka sústrednosti na maličkosti a oceňovanie drobných okamihov, kedy sa životy dotýkajú životov druhých, si uvedomujem, ako často sa to deje a môj život je radostný a hrejivý.*) a **Prežívanie emocionálneho distressu ako súčasť rastu** (*Že riskovať v skupine sa oplatí.*).

TYPICKÁ SKÚSENOŠŤ S BUDOVANÍM KOMUNITY NA CBW/E

Príklady skúsenosti s workshopom budovania komunity podľa Scotta Pecka sledovali typický postup (zahŕňa všetky kategórie, ktoré sa ukázali byť všeobecnými a typickými). V čase príchodu na workshop sa účastník zaujímal o svoj osobnostný rast a zároveň aj o komunitu hlavne s cieľom aplikovať získanú skúsenosť a poznatky do svojho života. Okrem toho sa v tom čase zaoberal nejakým osobným problémom. Na workshope prežije zážitok komunity, ktorý vníma ako skupinový a nielen ako individuálny zážitok. Tento zážitok sa mu spája predovšetkým so zdieľaním osobného materiálu, ocenením a s autentickosťou. Na workshope prežíva do istej miery aj negatívne emócie ako súčasť rastu ale odnáša si domov pozitívny zážitok posilnenia,

schopnosť byť viac sám sebou, posunuté hranice seba, zvýšenú sebaistotu a sebaúčinnosť, zvýšenú dôveru a akceptáciu, presvedčenie o užitočnosti seba-odhalenia, prehĺbenie vhl'adu do interpersonálnych vzťahov a intenzívnejšie prežívanie prítomnej chvíle. Okrem toho sa snaží tieto novo získané schopnosti a zručnosti zapracovať do svojho života.

ILUSTRATÍVNY PRÍPAD SKÚSENOSTI S BUDOVANÍM KOMUNITY NA CBW/E

Vybraná ukážka prežívania budovania komunity podľa modelu Scotta Pecka pochádza od ženy v pomáhajúcej profesii. Čítala viaceré z kníh Scotta Pecka a chcela si zažiť komunitu na vlastnej koži. Vzhľadom na to, že už v minulosti bola na jednom z workshopov CB, považovala to za jedinečnú príležitosť komunikovať otvorene a čestne tak so sebou, ako aj s druhými. V období pred workshopom prežívala problémy s neplodnosťou a cítila stratu kontroly nad svojím telom a nad udalosťami v jej živote. Od workshopu si sľubovala, že sa na ňom naučí niečo dôležitého o nej samotnej, čo jej ďalej pomôže v jej životnej ceste. Zážitok komunity prežila v situácii, kedy sa jeden člen skupiny začal osobne zdieľať napriek neúprimnej a nepriateľskej atmosfére v skupine. Toto jeho počínanie zmenilo celý ďalší chod workshopu. Účastníčka ho za túto jeho odvahu obdivovala. Na začiatku workshopu sa cítila ohrozená jedným členom skupiny, ktorý mal podľa nej sklon k negatívnemu posudzovaniu druhých a mal rýchle a nepredvídateľné zmeny nálad. Ako sa však skupina vyvíjala, začala toto jeho správanie vnímať ako slabosť a obranné reakcie a naučila sa ho akceptovať, pričom si uvedomovala, že má z neho menší strach. Dôsledkom tejto skúsenosti sa naučila viac akceptovať ľudí, ktorých sa bojí. Vzrástol aj jej pocit sebahodnoty a vlastných síl. Na workshope sa spriatelila s jedným členom skupiny a verí, že toto priateľstvo obohatí jej život o duchovnú dimeziu. Po návrate domov sa pridala k miestnej skupine, ktorá sa pravidelne stretáva za účelom budovania komunity a dúfa, že táto skupina sa bude rozvíjať a rásť.

DISKUSIA A ZÁVERY

Výsledky niekoľkých doteraz publikovaných kvalitatívnych výskumných štúdií zážitku komunity na workshopoch CBW poskytujú možnosť porovnania s našim výskumom. Podobnosti s výsledkami výskumu Holroyda (2001) nachádzame jednak v dôležitosti, ktorú participanti pripisujú zdieľaniu pri budovaní komunity. Zdieľanie je veľmi často súčasťou zámerného budovania a dosahovania zážitku komunity, nie je však jeho nevyhnutnou súčasťou. V náhodne dosiahnutých komunitách sa práve najčastejšie dosahuje nejakým spoločným rituálom alebo spoločnými aktivitami či situačnými vplyvmi napr. nejaká prírodná katastrofa. V našom výskume na väčšom súbore sa ukázalo, že toto zdieľanie pomáha vytvárať zážitok komunity aj sprostredkovane, t.j. na to, aby človek sám zažil komunitu, nemusí sa nevyhnutne zdieľať on sám, ale niekedy stačí, ak sa niekto v skupine začne zdieľať a pridajú sa k nemu ďalší ľudia a človek bez toho, aby sa sám zdieľal, prežije zážitok komunity. Okrem toho podobnosti nachádzame tiež v potencii komunity pôsobiť na človeka posilňujúco. Zdá sa, že i práca s vlastnými hranicami a prežívanie určitej miery emocionálneho distresu na ceste k rastu či transformácii je spoločným zistením oboch výskumov. Napriek týmto podobnostiam vo výsledkoch sa tu vyskytujú aj rozdielnosti. Napríklad zážitok ducha, múdrosti, vyššej sily, uvedenie si účastníkov, že niečo väčšie ako oni sami je prítomné medzi nimi a to ich zjednocuje, spája, a zároveň ich naplňa veľkou silou a energiou, sa síce vyskytol aj u našich par-

tipantov, ale bolo to skôr u jednotlivcov. V našom výskume sa zistili ako hlavné komponenty zážitku komunity zdieľanie podobne ako vo výskume Holroyda (2001), ocenenie a bytie autentickým.

Pri porovnávaní výsledkov našej kvalitatívnej analýzy s retrospektívnym kvantitatívnym výskumom Shadela (1997) nachádzame viacero podobných zistení, napriek rozdielnym spôsobom získavania dát i rozličným spôsobom ich vyhodnocovania. Zdá sa, zhodne podľa oboch výskumov, že pod vplyvom workshopu budovania komunity sa ľudia cítia predovšetkým autentickéjši, akceptujúcejší seba i druhých ľudí, dôverujúcejší, schopnejší sebaodhalenia, zdieľania a viac pracujú so svojimi hranicami. Okrem týchto zistení Shadelov výskum (1997) ešte poukazuje na zvýšený pocit spojenia s druhými ľuďmi, ktorý zaznamenal jednu z najväčších zmien. Naproti tomu sme v našom výbere zistili, že hlboký osobný vzťah sa ukázal byť iba variantnou kategóriou. Okrem toho náš výskum odhalil viacero ďalších významných zmien, ktoré neboli zahrnuté do kvantitatívneho výskumného projektu Shadela (1997): aplikácia získaného poznania alebo zručnosti v živote či v práci, intenzívnejšie prežívanie prítomnosti, prehĺbenie vhladu do interpersonálnych vzťahov a takisto sa v ňom nespomína výskyt emocionálneho distresu. Domnievame sa, že naša práca poskytuje relatívne prehľadný výpočet rôznych vplyvov pôsobenia workshopu budovania komunity podľa Scotta Pecka na ľudí, a preto môže byť cenným východiskom pre formuláciu hypotéz do ďalších výskumov. Považujeme zároveň za dôležité upozorniť na istú suggestívnosť použitej výskumnej otázky týkajúcej sa významných zmien v dôsledku účasti na workshope budovania komunity, ktorá mohla ovplyvniť získané výsledky.

Vysoký výskyt negatívnych emócií pri učení počas workshopov nás vracia späť k teórii Victora Turnera (1995) o nevyhnutnosti antištruktúry a konfrontačných aktivít pri premene self pri vytváraní komunity. Podobne uvažuje o tom aj Vanier (podľa Dunne, 1986, s. 158): „Ak majú komunity rásť a prehĺbovať sa, potrebujú napätia. Bolesť je normálnou reakciou na stretnutie s vlastnými hranicami a vlastným tieňom. Napätie je zasa normálnou reakciou na povinnosti a zodpovednosť, ktoré sú ťažké a ktoré nás tým zneisťujú.“ Aj Maslow (1996) vo svojej štúdií sebaktualizovaných ľudí poznamenáva, že ich najdôležitejšími zážitkami učenia boli tragédie, traumy, ktoré si vynútili zmenu v ich živote. Aj v našom výskume sa ukázalo, že emocionálny distres u všetkých účastníkov bol v dlhodobom či krátkodobom merítke základom nejakého učenia, aplikácie, rastu. Ukážkou takéhoto pozitívneho predefinovania je aj nasledovný prípad z nášho výskumu: „*Po workshope som sa cítil/a veľmi sklamaný/á, pretože sme podľa mojej skúsenosti nedosiahli komunitu. Odvtedy som sa naučil/a vychutnávať a oceňovať malé okamihy komunity skôr než by som stále čakal/a niečo viac. Vďaka zameranosti na maličkosti a oceňovaniu drobných okamihov kedy sa životy dotýkajú životov druhých si uvedomujem ako často sa to deje a môj život je radostný a hrejivý. Objavil/a som takúto radosť vo svojom živote ako dôsledok môjho smútku na konci workshopu.*“ Vzhľadom na prípady, ktoré sme nezaradili do kvalitatívnej analýzy, možno povedať, že u nich sa emocionálny distres, ktorý prežívali na workshope netransformoval na pozitívnu skúsenosť a poznatok, ale zostal negatívnym ešte aj po troch a viac mesiacoch. Hlavným menovateľom týchto štyroch prípadov bolo nesplnenie očakávaní a s tým spojené sklamanie až hnev (*Aká strata času!! To bol najhorší workshop, akého som sa kedy zúčastnil/a, aj keď s najzaujímavejším názvom!*). Druhou spoločnou črtou týchto prípadov bola kritika facilitátorov a ich práce v skupine (*Facilitovanie mohlo byť lepšie, zdalo sa mi niekedy príliš voľné, nesústredené a pasívne, cítil/a som, že sa nemôžem spoľahnúť na facilitátorov, že zachovávajú atmosféru bezpečia v skupine.*). Domnievame sa, že tieto štyri prípady boli príliš malou vzorkou na analýzu, a to hlavne kvôli písomnej forme získavania

dát do analýzy. Ak by sme robili s týmito participantami interview, pravdepodobne by sa nám podarilo nájsť viac spoločných prvkov, ktoré by pomohli hlbšie objasniť príčiny takejto dlhodobu pretrvávajúcej negatívnej skúsenosti. Podľa Parkovej (1998) sa na predikcii toho, či sa stres premení na rast alebo zostane negatívnou skúsenosťou, podieľajú aj osobnostné faktory ako optimizmus a nádej, spiritualita, extroverzia a tiež sociálne zdroje, miera sociálnej podpory. V dvoch zo štyroch prípadoch sme našli zmienku o zmene bydliska, štátu, v ktorom ešte nemajú priateľov. Otázkou zostáva, aké ďalšie faktory sa spolupodieľajú na tom, že tento distress sa pre niektorých účastníkov stáva katalyzátorom rastu a zmeny postojov a tiež sa podieľa na vytváraní zážitku komunity (Goff, 1992), kým u druhých sa stáva zdrojom sklamaní až hnevu v dlhodobom meradle.

Zaujímavé výsledky prináša i porovnanie prvkov komunity podľa Turnera (1995) a výsledkov tohoto výskumu. Vzhľadom na toto porovnanie sa budovanie komunity Scotta Pecka javí ako to, čo Victor Turner nazýva rituály prechodu, vedúce k zážitku komunity. Na ukážku uvádzame jednotlivé prvky komunity Turnera spolu s kurzívou vytlačenými úryvkami z výpovedí účastníkov nášho výskumu:

- pocit prázdnoty, neurčitosti, chaosu, ambivalencie, ktorý môže byť prežívaný ako stresujúci. V mnohých opisoch zážitku komunity, ktoré sme získali od participantov, nájdeme aj zmienku o negatívnych emóciách, ktoré väčšinou predchádzali samotnému zážitku.
- neštrukturovanosť, nediferencovanosť a rovnosť, sociálna rovnocennosť a všeprijímanosť (*Všetci sme tam boli – nikto z nás absolútne dobrý – nikto z nás absolútne zlý. Ale všetci absolútne jedineční vo svojej individualite. Cítil/a som sa akceptovaný/á celou skupinou.*)
- sloboda prejavu samých seba, spontánnosť (*Skutočne som vychutnával/a prítomnosť druhých ľudí i seba a našu realnosť jeden voči druhému – zdieľanie slz, strachov, traum i víťazstiev.*)
- koncentrácia na „tu a teraz“, stimulácia mnohých psychobiologických úrovní, stav mimoriadnej bdlosti (*Cítil/a som sa plne prítomný/á.*)
- umovenie veľkej energie (...keď sa „niečo“ vyriešilo alebo uvoľnilo s množstvom energie a zrazu to bolo jasné.)
- zážitok posvätnosti, často asociovaný s prítomnosťou božstva, vyššej moci (*Jedna žena povedala, že cítila Ducha svätého a že to bolo ako dokonalý tón znejúci v jej vnútri.*)
- zážitok jedinečnosti a živost' spomienky (*Bol to veľmi mimoriadny zážitok, ešte nasledujúci deň ľudia rozprávali o tom aké to bolo pre nich výnimočné.*)
- pocit blízkosti, porozumenia, vzájomnej lásky (*To bolo ako keby sme sa stretli spolu kdesi na hlbokom stupni nášho bytia.*)
- zážitok príslušnosti k ľudskému rodu (*Spolu sme prežívali úplnú jednotu.*)
- krátko trvajúca (*Komunita nie je trvalým stavom a vchádzanie a vychádzanie z komunity je O.K.*)

Pozoruhodným zistením sa zdá byť informácia, že model nevyžaduje priame zaangažovanie človeka do diania v komunite k tomu, aby dosiahol zážitok komunity. Takmer polovica participantov nášho výskumu uvádzala, že zážitok komunity prišiel bez toho, že by boli v tej chvíli priamo a aktívne zapojení do diania v skupine. Toto zistenie je podporené aj výskumami skupinovej psychoterapie, kde sa prišlo na to, že kritické zážitky v skupine, ktoré viedli k pozitívnej zmene, uvádzali niektorí členovia nie ako udalosť, do ktorej boli priamo zaangažovaní oni sami, ale ako takú, ktorú prvotne pozorovali na iných (Kratochvíl, 1995; Lieberman, Yalom, Miles, 1973; Yalom, 1999).

V rozpore s našimi pôvodnými očakávaniami výsledky naznačujú, že to, čo je pre väčšinu ľudí osobne najdôležitejšie z dlhodobého hľadiska, sú prevažne zážitky spojené nie so samotným zážitkom komunity, ale skôr s procesom jej budovania, ktoré zrejme umožňujú vysokú varietu možností pre učenie.

Táto práca tiež ponúka novú definíciu fenoménu komunity. Na rozdiel od prevažujúceho pohľadu na komunitu prostredníctvom geografickej príslušnosti sa domnievame, že zo sociálno-/ komunitno-psychologického hľadiska je oveľa významnejšou komunita vzťahová. Na základe poznatkov z našich výskumov sa domnievame, že by takáto komunita mohla byť definovaná ako stav skupiny, ktorej členovia sú autentickí, vzájomne sa zdieľajú a preukazujú si vzájomnú úctu a ocenenie. Bolo by však potrebné zopakovať tento výskum aj na iných skupinách, aby sa overilo, či tieto vlastnosti komunity tvoria jej jadro aj v iných skupinách, alebo či ide o špecifickú definíciu komunity Scotta Pecka.

Súhlasíme s Tinsleyom (1997), že metóda CQR je pokusom o kombináciu flexibility kvalitatívneho výskumu a istej presnosti a replikovateľnosti kvantitatívneho výskumu.

CQR umožňuje zachytiť drobné odtiene skúmaného fenoménu a dáva ich do súvislosti s ďalšími časťami skúmaného fenoménu, a tiež umožňuje zachytiť vývin tohoto fenoménu. Výhodou je aj konkrétnosť jednotlivých kategórií, ktoré odrážajú živosť skúmaného fenoménu. Ďalším pozitívom je aj to, že čitateľ môže byť spolu s výskumníkom svedkom induktívneho procesu, a ak to výskumník pri písaní výskumného výstupu čitateľovi sprostredkuje, môže sledovať hodnovernosť jednotlivých kategórií.

Za hlavné obmedzenie tohoto výskumu považujeme písomnú formu získavania dát. Naším cieľom bolo skúmať vývin fenoménu v procese a nielen retrospektívne, kedy už môže byť skreslený celkovým hodnotením workshopu a vzhľadom na model trojitého zberu dát u ľudí z viacerých krajín sveta to bolo najvhodnejšie riešenie. Táto forma nám tiež umožnila získať jadrovejšie informácie bez potreby ich zdĺhavo prepisovať. Na druhej strane sme sa ale dostali k informáciám, ktoré boli nevyhnutne stručnejšie, a tým i do istej miery oklieštené a ochudobnené. Väčšina ľudí totiž porozpráva oveľa viac ako napíše. Okrem toho si uvedomujeme, že sa jednalo o špecifický výber. Otázkou zostáva, ako by budovanie komunity pôsobilo na iných ľudí, keďže išlo o dvojité samovýber u účastníkov workshopu, a to pri prihlásení sa na workshop a rozhodnutí zúčastniť sa výskumu. Za pozitívum považujeme aj to, že sme získali dáta aj od ľudí, ktorí boli s priebehom workshopu nespokojní, čo je častým problémom pri skúmaní efektu skupinových programov. Okrem toho nám chýbala možnosť sa späťne spýtať zúčastnených na výskyt fenoménov, ktoré sme zistili u ostatných, a tým sme nemohli vylúčiť možnosť, že u nich neboli alebo na ne zabudli, alebo popri iných významnejších javoch ich pre stručnosť do popisu nezahrnuli.

Určitém obmedzením tohto výskumného postupu, t.j. CQR, je aj kladenie dôrazu na hľadanie spoločných prvkov a všeobecných kategórií. Pričom, ako naznačuje Stiles (1997), hlbšie pochopenie zložitejšieho a komplexnejšieho fenoménu možno dosiahnuť skôr štúdiom jedinečných vlastností každého prípadu, predpokladajúc, že každý z participantov môže prežívať rozličný aspekt tohoto fenoménu.

LITERATÚRA

Chavis, D., Newbrough, J. (1986): The Meaning of "community" in community psychology. *Journal of Community Psychology*, 14, 335-340.

Dunne, J. (1986): Sense of community in L'Arche and in the writings of Jean Vanier. *Journal of Community Psychology*, 14, 41-54.
Durkheim, E. (1997a): *Suicide*. The Free Press, New York.

- Durkheim, E. (1997b): The division of labour in society. The Free Press, New York.
- Glynn, T. (1981): Psychological sense of community: Measurement and application. *Human Relations* 34, 789-818.
- Glynn, T. (1986): Neighborhood and sense of community. *Journal of Community Psychology*, 14, 341-352.
- Goff, D. (1992): *Communitas: An exploratory study of the existential and transpersonal dimensions of a psychological sense of community as found in the community building workshop*. Dizertačná práca. Palo Alto, Institute of Transpersonal Psychology.
- Halamová, J. (2001a): Dimenzionalita a psychometrické vlastnosti slovenskej verzie Skály psychologického zážitku komunity. *Československá psychologie*, 45, 259-269.
- Halamová, J. (2001b): Psychological sense of community: Examining Mcmillan-Chavis' and Peck's concepts. *Studia psychologica*, 43, 137-148.
- Halamová, J. (2001c): *Analýza psychologických atribútov komunity v procese jej budovania*. Dizertačná práca, Katedra psychológie FFUK, Bratislava.
- Hill, C., Thompson, B., Williams, E. (1997): A Guide to conducting Consensual Qualitative Research. *The Counseling Psychologist*, 25, 4, 517- 572.
- Hill, C. E., Knox, S., Thompson, B. J., Williams, E. N., Hess, S., Ladany, N. (2005): Consensual Qualitative Research: An update. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 196-205.
- Hill, C. E. (Ed.). (2011): *Consensual Qualitative Research*. Washington, DC, American Psychological Association.
- Holroyd, C. (2001): Phenomenological research method, design and procedure: A phenomenological investigation of being-in-community as experienced by two individuals who have participated in a Community Building Workshop. *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 1, 1-18.
- Jason, L., Kobayashi, R. (1995): Community building: Our next frontier. *Journal of Primary Prevention* 15, 195-208.
- Kivlighan, D., Mullison, D. (1988): Participants' perception of therapeutic factors in group counseling: The role of interpersonal style and stage of group development. *Small Group Behavior*, 19, 452-468.
- Knox, S., Hess, S., Petersen, D., Hill, C. (1997): A qualitative analysis of client perceptions of the effects of helpful therapist self-disclosure in long-term therapy. *Journal of Counseling Psychology*, 44, 274-283.
- Kratochvíl, S. (1995): *Skupinová psychoterapie v praxi*. Praha, Galén.
- Lieberman, M., Yalom, I., Miles, M. (1973): *Encounter groups: First facts*. New York, Basic Books, Inc., Publishers.
- Martin, J., Stelmaczek, K. (1988): Participants' identification and recall of important events in counseling. *Journal of Counseling psychology*, 35, 385-390.
- Maslow, A. (1996): *Future visions. The unpublished papers of Abraham Maslow*. Thousand Oaks, SAGE Publications.
- Park, C. (1998): Stress-related growth and thriving through coping: The roles of personality and cognitive processes. *Journal of Social Issues*, 54, 267-277.
- Peck, S. (1995): *V jiném rytmu: Vytváření komunit*. Olomouc, Votobia.
- Rogers, C. (1997): *Encountrové skupiny*. Modra, Inštitút Rozvoja Osobnosti.
- Sadovská, J. (1999): Fenomén komunity Scotta Pecka. *Československá psychologie*, 43, 490-496.
- Sarason, S. (1974): *The psychological sense of community: Prospects for a community psychology*. San Francisco, Jossey-Bass.
- Shadel, D. (1997): *Authenticity and the community building workshop*. Dizertačná práca. Seattle University, Seattle.
- Shadel, D., Thatcher, B. (1997): *The power of acceptance. Building meaningful relationships in a judgmental world*. Newcastle Publishing Company, California.
- Stiles, W. (1997): Consensual Qualitative Research: Some cautions. *Counseling Psychologist*, 25, 586-599.
- Tinsley, H. (1997): Synergistic analysis of structured essays? A large sample, discovery-oriented, qualitative research approach. *Counseling Psychologist*, 25, 573-585.
- Turner, V. (1995): *The ritual process*. New York, Aldine de Gruyter.
- Yalom, I. (1999): *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. Hradec Králové, Konfrontace.

SÚHRN

Ciele. Cieľom tejto kvalitatívne zameranej výskumnej štúdie bolo porozumenie subjektívneho prežívania budovania komunity a jeho popisu vo výpovediach účastníkov Community Building Workshop a Community Building Event (CBW/E) od východiskovej situácie rozhodnutia o účasti na workshope a životnej situácii v tom čase, cez najdôležitejšie momenty workshopu, až po prípadné zmeny u účastníkov v dôsledku tejto skúsenosti.

Súbor a metódy. Účastníci z Veľkej Británie, Nemecka, USA a niekoľkí, ktorí neuviedli svoju národnosť, sa zúčastnili workshopov zorganizovaných vo Veľkej Británii a Nemecku a vyplnili sadu troch dotazníkov v anglickom jazyku tesne pred workshopom, tesne po workshope a tri me-

siace po workshope. Analyzované boli údaje od 18 účastníkov.

Hypotézy. Vzhľadom na to, že išlo o exploračne zameranú štúdiu, neboli vopred stanovené žiadne hypotézy.

Analýza. Dáta boli analyzované prostredníctvom Konsenzuálneho kvalitatívneho výskumu (CQR), metódy komplexnej a dôkladnej kvalitatívnej analýzy, ktorá využíva konsenzuálny prístup.

Výsledky. Participanti typicky prichádzali na workshop CBW/E s túžbou po osobnom raste, so záujmom o komunitu a jej úlohu v každodennom živote a tiež s nejakou aktuálne prežívanou osobnou záležitosťou. Jadro psychologického zážitku komunity tvorilo zdieľanie, ocenenie

a autenticnosť. U všetkých analyzovaných prípadoch (18) sa nachádzal pocit posilnenia (empowerment) ako dôsledok účasti na workshope CBW/E. Medzi ďalšie najčastejšie respondentmi výskumu uvádzané zmeny v dôsledku workshopu patrili väčšia schopnosť byť sám sebou, zvýšená sebaúčinnosť a sebaistota, dôvera a akceptácia, práca s vlastnými hranicami a aplikácia získaných poznatkov a zručností v živote. Toto učenie sa u väčšiny participantov výskumu spájalo s prežívaním emocionálneho distresu.

Obmedzenia výskumu. Hlavným obmedzením výskumu bolo použitie písomných, a nie verbálnych výpovedí účastníkov, čo znižuje bohatstvo dát, ktoré môžu byť potenciálne získané od participantov.